

Handreiking optimalisatie afvalbakken

Wilt u uw afvalbakkenbeleid optimaliseren? Goed idee, want afvalbakken zijn de allerbeste ambassadeurs én gedragsbeïnvloeders voor een schone leefomgeving. Deze handreiking helpt u op weg. Vragen of tips? Neem contact met ons op via de [Helpdesk Afvalbeheer](#).

Allereerst

Wat houdt optimalisatie in?

Dit betekent dat de juiste bakken op de juiste plek staan voor effectieve gedragsbeïnvloeding en efficiënt beheer. U neemt in één keer alle aspecten rond afvalbakken mee in uw beleid: gedrag, locatie, soort afvalbak, communicatie, lediging, onderhoud en monitoring. Deze handreiking zet bestaande kennis hierover op een rij, gebaseerd op interviews met gemeenten, de [Leidraad Afvalbakken in de openbare ruimte](#) van CROW en de kennis van Gemeente Schoon.

Wat wilt u bereiken?

Voordat u aan de slag gaat: sta eerst stil bij uw ambitie. Wat wilt u bereiken? Om u op weg te helpen hierbij een aantal voorbeeldvragen die u uzelf kunt stellen:

- > Wat zijn uw *doelen*?
- > Welke *middelen* heeft u?
- > Gaat het om een *bepaald gebied*, hotspots of snoeproutes?
- > Wie voert welke *werkzaamheden* uit qua beheer, ledigen en onderhoud?
- > Kent de *hele organisatie* het doel en de aanpak zodat interne samenwerking ontstaat?
- > Wilt u afval *gescheiden* verzamelen? (Leestip: [Richtlijn Herkenbare afvalscheiding](#).)
- > Wilt u afvalbakken laten *adopter*en? Of mensen op een andere manier erbij betrekken? Zo ja wie? (Leestip: [Handreiking adoptie afvalbakken](#))

Wat levert het op?

✓ Gewenst gedrag

Optimaal afvalbakkenbeleid stimuleert het gewenste gedrag, namelijk dat mensen hun afval in de afvalbak gooien. Daarnaast kunnen afvalbakken mensen onbewust aansporen om *altijd en overal* schoon gedrag te vertonen.

✓ Mogelijke kostenbesparing

Optimalisatie kan kosten besparen. Zoals in Arnhem, waar de kosten zijn met een derde zijn gedaald zonder een toename van zwerfafval dankzij het slim verwijderen en herplaatsen van afvalbakken.

✓ Betrokken bewoners

'Afval' is een enorme kans om jong en oud, bewoners en ondernemers te betrekken bij het schoonhouden van hun omgeving. Zo organiseerde de gemeente Zwolle een brainstorm met bewoners over de plaatsingscriteria van afvalbakken.

Wist u dat...

> gemeenten gemiddeld **12,7** bakken per 1.000 inwoners hebben? (Bron: Benchmark Gemeente Schoon 2014)

> gemiddeld tussen de **5% en 35%** van de afvalbakken weg kan? (Bron: Thematrajecten afvalbakken Gemeente Schoon 2011-2013)

> uit onderzoek van de TU Eindhoven blijkt dat betere vormgeving en plaatsing van bakken de hoeveelheid zwerfafval tot **50%** kan doen afnemen? (Bron: Kort de e.a. 2010)

“ ... ”

"Goede service is belangrijk want de beleving van bewoners weegt zwaar"

Margriet Krul, gemeente Houten

Afvalbakken en overige voorzieningen

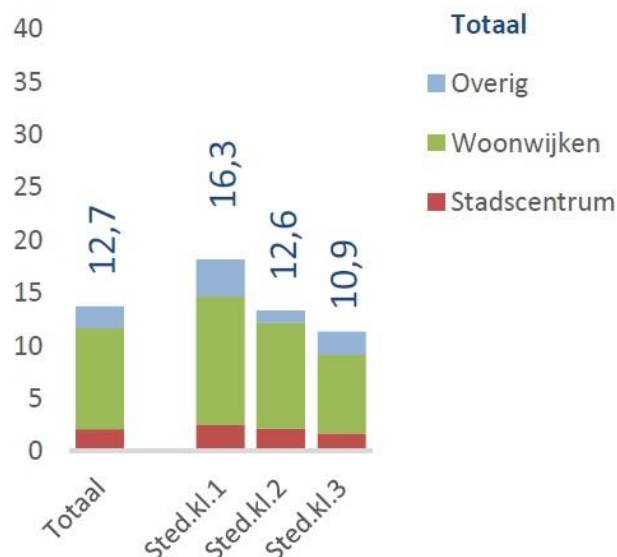
Gemeenten hebben gemiddeld 12,7 afvalbakken per 1000 inwoners.

Lediging kost gemiddeld ongeveer €194,- per bak.

Een derde van de gemeenten werkt met adoptie van afvalbakken.

Ongeveer $\frac{2}{3}$ van de gemeenten heeft hondenpoepbakken, $\frac{1}{2}$ maakt gebruik van blikvangers en $\frac{1}{3}$ van peukenvoorzieningen.

Afvalbakken (aantal per 1000 inwoners)

Bron: www.benchmarkschool.nl, 2014

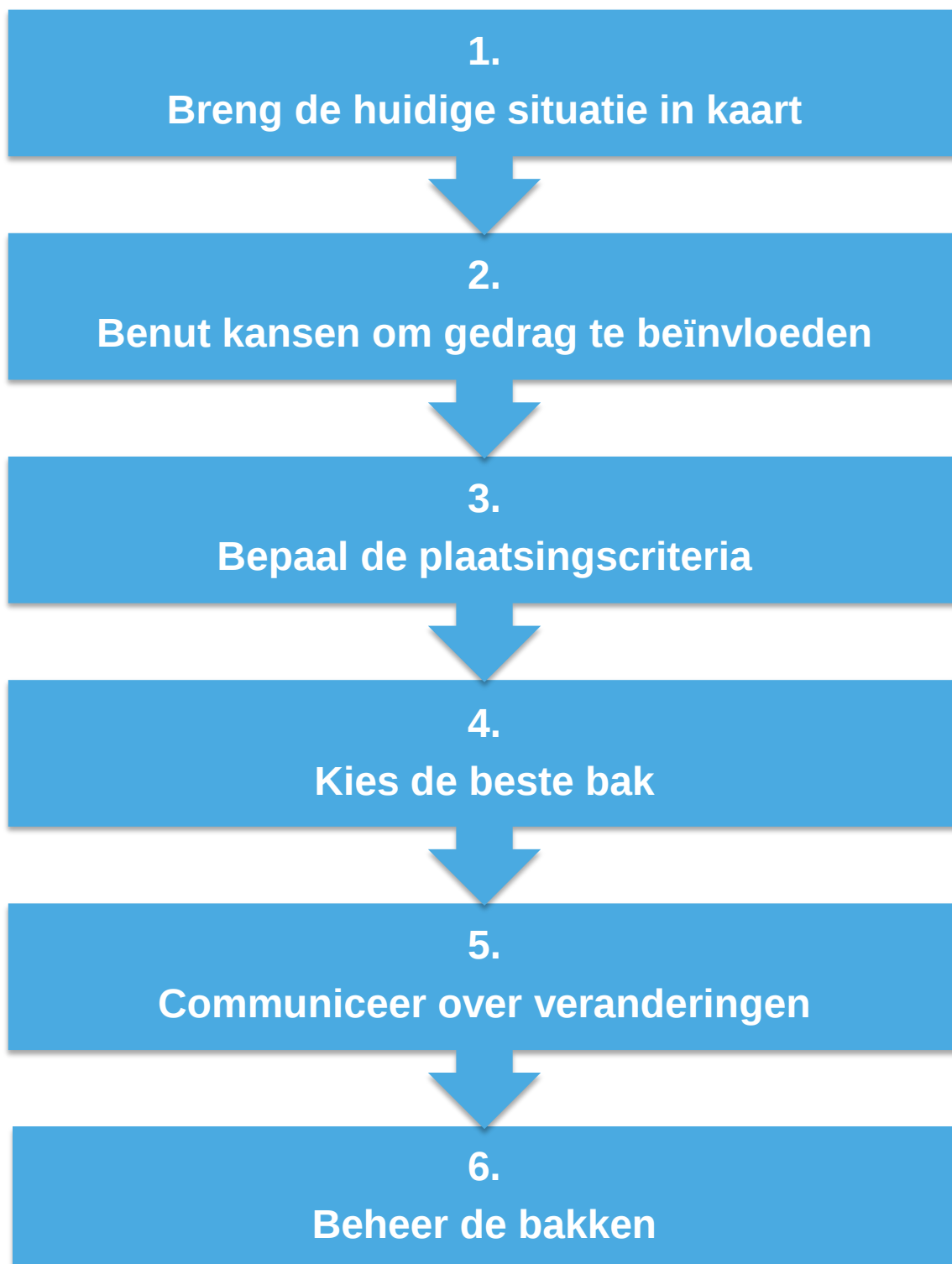
50% minder zwerfafval: het kan

Uit [onderzoek](#) van de Technische Universiteit Eindhoven blijkt dat zwerfafval met maar liefst 50% verminderd kan worden dankzij 'normactivatie'. Dat zit zo. Ondanks goede voornemens gooien we toch afval op de grond, bijvoorbeeld door haast, afleiding of gemakzucht. We moeten dan simpelweg weer even herinnerd worden aan onze persoonlijke normen (regels die we onszelf opleggen) en aan de sociale normen (wat de gemeenschap van ons verwacht, wat kan, moet of hoort). Bijvoorbeeld met een poster 'Zo houden we ons park schoon' (zie blz. 15)

Leestips

[Benchmark Schoon - 2014](#)

Afvalbakken optimaliseren in 7 stappen

1. Breng de huidige situatie in kaart

Om te bepalen wat u wilt bereiken, moet u eerst weten waar u momenteel staat. Waar staan de afvalbakken goed? En welke bakken, locaties, routes of gebieden leveren juist problemen op?

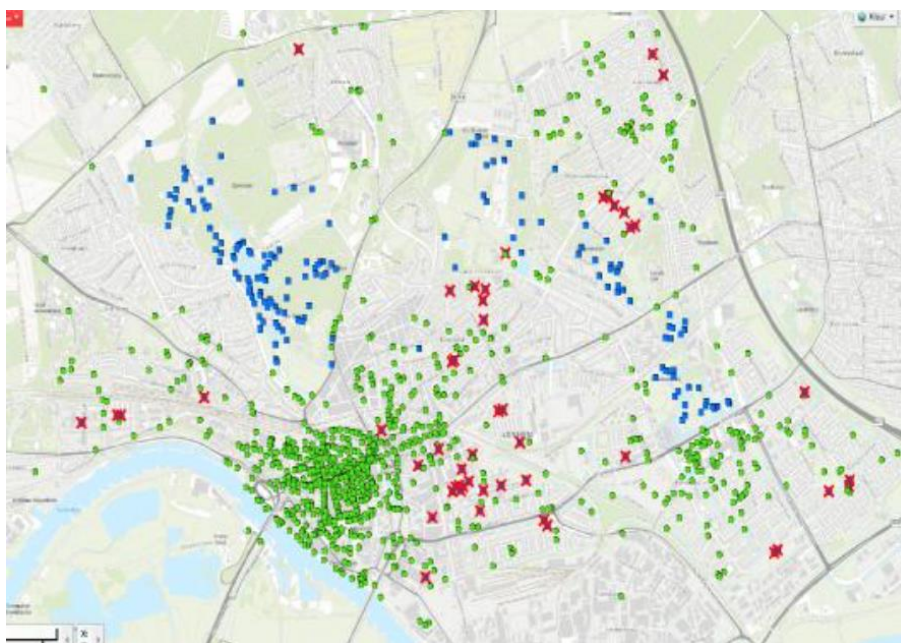
✓ **Breng** de huidige afvalbakken in kaart (zie voorbeeld hieronder)

✓ **Maak** een onderscheid in locatietypes (zie bijlage en voorbeeld op bladzijde 6)

✓ **Monitor** de vullingsgraad en de staat van onderhoud

✓ **Breng** vervuilde plekken met veel zwerfafval in kaart

✓ **Identificeer** ongewenst gedrag en omschrijf het concreet. Bijvoorbeeld 'scholieren gooien fietsend van school X naar woonwijk Y afval in de berm' (snoeproute), 'strandbezoekers laten afval achter op het strand', 'bewoners in wijk X zetten afval naast verzamelcontainer Y'.

Kaart van de gemeente Arnhem met afvalbakkenlocaties. Groene stippen zijn bakken in wijken, blauwe in parken en rode zijn geadopteerde bakken.

categorie	
	Adoptie-afvalbak
	Bushalte
	Fiets- en wandelroutes
	Flexplek
	Overige parken
	Snoeproutes
	Winkelcentrum

Kaart van de gemeente Zwolle met locatietypes. Afvaldeskundigen hebben een overzicht gemaakt van de locatiecategorieën en het gebruik van de bakken.

Ga naar buiten - gemeente Heerlen

Nancy Ockeloën, beleidsmedewerker: "We hadden gemiddeld veel meer afvalbakken dan andere gemeenten en moesten bezuinigen. Tijdens een kennisbijeenkomst van Gemeente Schoon kwam ter sprake dat we de bakken moeten laten staan op plaatsen waar afval ontstaat. Denk aan speeltuintjes, hangplekken en het centrum. Bij het opstellen van criteria hebben we veel gehad aan de criteria van de gemeente Beek. Vervolgens hebben we een checklijst gemaakt en heeft een medewerker buiten alle bakken geïnventariseerd. Dit resulteerde in een lijst met bakken die we konden verwijderen. We hebben deze lijst ook voorgelegd aan onze stadsdeelcoördinatoren omdat er soms specifieke omstandigheden zijn waardoor een bak toch moet blijven of juist weg moet. Mijn tip is vooral om niet alleen vanaf papier te handelen maar ook naar buiten te gaan om te kijken."

Zo pakt Heerlen het aan

- Plaatsingscriteria bepaald per gebied
- Naar buiten toe om te zien hoe de situatie echt is
- Check met stadscoördinatoren

Resultaten

- Lijst met plaatsingscriteria
- Efficiëntere inzet van afvalbakken

Meer weten?

Mail naar heerlenschoon@heerlen.nl

Wij zetten de sociale werkplaats in - gemeente Huizen

Peter Posthuma, Teamleider Beheer openbare ruimte: "Uit een proef in 2012 samen met Weesp bleek dat duobakken voor PMD en restafval geschikter zijn voor de openbare ruimte dan triobakken. Papier is namelijk vaak vervuild. Huizen en Hilversum zetten al in op duobakken en willen graag dat dit op regionaal niveau gebeurt, omdat dit qua uitstraling naar de burger helder is. Maar ook omdat je inzameling en sortering dan grootschaliger kunt oppakken. Momenteel zetten we hier de sociale werkplaats voor in, omdat we lokale werkgelegenheid willen creëren. Dat gaat heel goed, ook al kan het professioneler. Sorteren kan bijvoorbeeld op een lopende band in plaats van op tafels."

Zo pakt Huizen het aan

- Proef en monitoring van bestaande afvalbakken
- Inzet van sociale werkplaats voor inzameling en grondstofsortering

Resultaten

- 40 duobakken van de 400 in totaal, nog 360 te gaan
- Lokale werkgelegenheid voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt

Meer weten?

Mail naar p.posthuma@huizen.nl

Afval scheiden

Wilt u afval gescheiden inzamelen? Gebruik dan de [Richtlijn herkenbare afvalscheiding buitenshuis](#). In 2017 verschijnt ook 'Afvalscheiding in de openbare ruimte, tips en ervaringen van gemeenten'. Beide documenten kunt u vinden op kenniswijzerzwerfafval.nl. Ook stellen de programma's [VANG Huishoudelijk afval](#) en [VANG Buitenshuis](#) in 2017 standaardsets van kleur, naam en pictogram voor afvalscheiding rechten vrij beschikbaar.

2. Benut kansen om gedrag te beïnvloeden

Benut de kansen van een afvalbak om gedrag te beïnvloeden. U wilt dat mensen hun afval eenvoudig in de afvalbak *kunnen* gooien en *willen* gooien, bewust dan wel onbewust. U kunt gewenst gedrag dus zowel beïnvloeden op **gelegenheid** als op **motivatie**.

GELEGENHEID

Om optimaal te scoren op gelegenheid mag een bak niet vies, niet moeilijk bereikbaar en niet vol zijn, maar juist opvallend, bereikbaar en aantrekkelijk.

✓ Aantrekkelijk

Maak afvalbakken aantrekkelijk, bijvoorbeeld door met groene voetafdrukken de looproute aan te geven. Zie de tips bij stap 4.

✓ Bereikbaar

Maak afvalbakken bereikbaar (zie de reikwijdtes op blz. 20) en vrij van obstakels zoals opbollende afvalzakken en vuile randen. Zie stap 4.

✓ Opvallend

Opvallen scoort zowel op gelegenheid als op motivatie (zie blz. 11). Immers door ze opvallend te maken - bijvoorbeeld met een kleur of banner - vergroot je de kans dat mensen de bak zien. En je kunt geen bak zien zonder geprimed te worden: een onbewuste sturing tot schoon gedrag die de gedachte oproept 'daar moet afval in'. Opvallen is wel een uitdaging in Nederland, waar veel bakken grijs of donkergroen zijn. Daarin is een kentering zichtbaar: Rotterdam en Amsterdam oogsten succes met felgroene bakken.

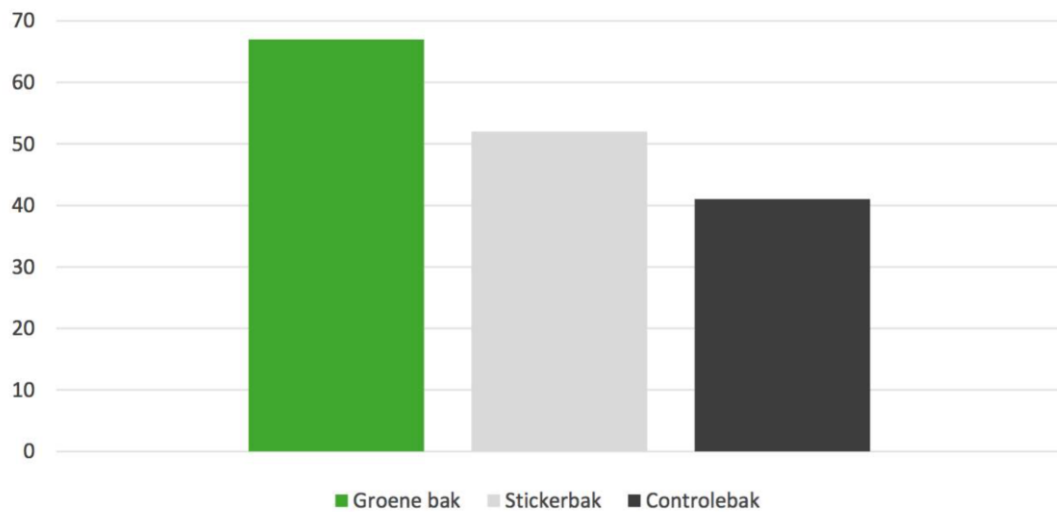
“ ... ”

"Een afvalbak is ook een communicatiemiddel, maak daar gebruik van met kleuren, geuren, licht of boodschappen"

Addie Weenk, Rijkswaterstaat

Stuks afval per type bak

“ ... ”

“Felgroene afvalbakken halen in Rotterdam 63% meer afval op dan grijze”

Kevin de Goede, Bureau D&B

De groene voetstapjes in Rotterdam verleiden tot gebruik.

“ ... ”

"In treinen hebben kozijnen scheve randjes. Er zijn bijna geen platte vlakken meer waarop je iets kunt neerzetten. Dat is namelijk een grote oorzaak van zwerfafval. Want omgekeerd geldt het ook: iets wat ook maar een beetje lijkt op een afvalbak wordt ook als zodanig gebruikt"

Addie Weenk, Rijkswaterstaat

MOTIVATIE

Om mensen te motiveren zich (on)bewust schoon te gedragen, moet u een afvalbak zien als een ambassadeur voor een schone leefomgeving en een middel om mensen te beïnvloeden. U kunt gedrag beïnvloeden via de ratio, emotie of op onbewust niveau.

✓ Ratio

Een bak kan mensen op hun verstand aanspreken en bewust rationeel motiveren. Benoem bijvoorbeeld de meerwaarde van schoon (Help mee het park schoon te houden). Of gebruik het rationele motief van afvalscheiding en recycling (Van uw afval maken wij nieuwe grondstoffen).

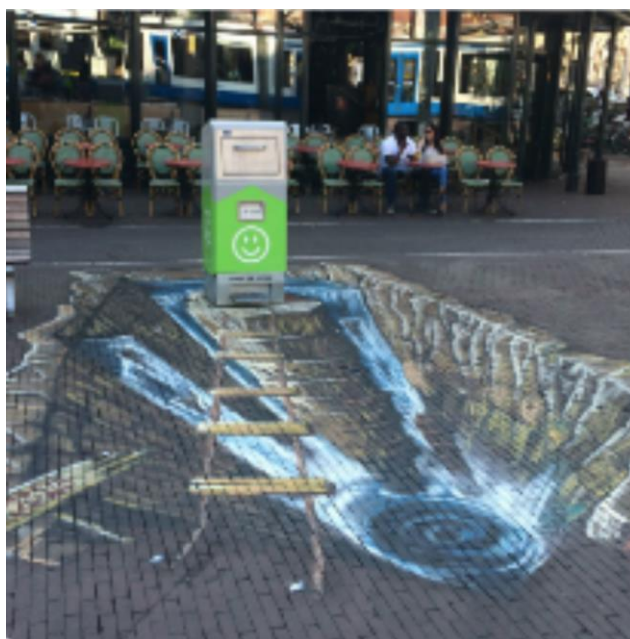
Boodschap die gedrag via de ratio beïnvloedt

✓ Emotie

U kunt mensen ook op hun emotie aanspreken. Maak bijvoorbeeld een 'goede doelenbak' (1 volle bak = 1 euro voor goed doel X), speel in op verantwoordelijkheidsgevoel (Gun kinderen een schone wereld) of gebruik juist een negatieve of schokkende boodschap (Stop de plastic soep).

Emotie is ook: mooie of leuke bakken. Of geef een 'beloning' met een geluidje of bedankje zodra er afval in wordt gegooid. In Amerika worden afvalbakken - vaak in combinatie met een goed doel - prachtig beschilderd. Of de straat om de bak heen, zodat het bijvoorbeeld lijkt alsof je een ravijn oversteekt.

Adoptie van bakken scoort zowel op emotie - het geeft een goed gevoel als je ziet dat een buurtgenoot zich verantwoordelijk voelt - als op onbewust niveau - we zorgen samen voor een schone omgeving, dit is onze sociale norm.

✓ Onbewust

Een bak kan ook onbewust motiveren tot gebruik. Bijvoorbeeld met kleur, geur of verlichting. Dit heet nudging: makkelijker maken, verleiden tot gebruik. Koninklijke Bammens experimenteert bijvoorbeeld met bakken die in het donker oplichten als er mensen in de buurt zijn. En Amsterdam experimenteert met een bak die een frisse citroengeur verspreidt, zodat mensen de associatie met 'schoon' hebben. Ook zijn mensen gevoelig voor wat de meerderheid doet; de sociale norm. Daar kan een boodschap dus ook op inspelen.

Voorbeelden van nudging, onbewuste beïnvloeding.

“ ... ”

"Mensen zijn gevoelig voor 'wat de groep vindt' van wat er kan, moet of hoort"

Leidraad Afvalbakken in de openbare ruimte, CROW

“ ... ”

"Mensen zijn vaak helemaal niet zo rationeel. Met communicatie gebaseerd op psychologie willen we bewoners betrekken én dichter bij hun beleving komen"

Nancy Ockeloën, gemeente Heerlen

Felgroene afvalbakken halen 63% meer afval op - gemeente Rotterdam

Kevin de Goede, onderzoeker bij Bureau D&B: "Felgroene bakken halen 63% meer afval op dan grijze, omdat ze beter opvallen en mensen zo aansporen om afval erin te gooien. We hebben eerst op 10 locaties groene bakken geplaatst. Toen bleek dat in de groene gemiddeld 67 stuks afval belanden tegenover 41 stuks in de grijze. Inmiddels is de proef uitgebreid op OV-punten. Waarom het werkt? Vaak komt menselijk gedrag onbewust tot stand. Mensen gooien bijvoorbeeld onbewust afval op de grond omdat ze aan andere dingen denken. Dit onbewuste gedrag kun je sturen. We gebruiken een friskleur omdat de bak dan beter opvalt en omdat het een go-kleur is en waar we onbewust op af leren gaan. Denk maar aan een stoplicht, dat werkt op een vergelijkbare manier"

Meer weten?

[Rapportage Groene afvalbakken gemeente Rotterdam](#)

Gedrag beïnvloeden met stickers op snoeproute - gemeente Veghel

Aico Visschers, adviseur bij Onsburo: "We hebben op een snoeproute afvalbakken van stickers voorzien met daarop een smiley, een duimpje en 'bedankt'. Een fris uiterlijk en dat nodigt uit om afval erin te gooien. Daarnaast hebben we posters gehangen op scholen en in het winkelcentrum plus een bordjes bij het schoolplein. Het belangrijkste is om positief te communiceren. Niemand houdt van een wijzend vingertje en leerlingen dus ook niet. Want wat niet mag, is per definitie interessant. Je moet de boodschap juist positief brengen. Uit gedragspsychologie blijkt bijvoorbeeld dat als je in uitgaansgebieden blijde poppetjes laat zien, er minder opstootjes zijn. Je wordt namelijk onbewust op een positieve manier beïnvloed."

Zo pakt Veghel het aan

- Positieve boodschappen communiceren
- Nauw samenwerken met de plaatselijke supermarkteigenaar en andere winkeliers
- Geen uitgebreide communicatie-campagne, maar hele simpele stickers en posters

Resultaten

- Een schonere snoeproute
- Geen klachten meer gehoord van omwonenden
- Een nieuw project met scholen en ondernemers: een Greenup emballage-automaat waarin leerlingen plastic flesjes, blikjes en drankkartons kunnen gooien om zo te sparen voor korting op sport, bioscoop en kantine

Meer weten?

[Snoeproute aanpak Veghel](#)

[Snoeproute aanpak. Toolkit voor uitrol in de praktijk](#)

Vrolijke posters en stickers die gemeente Veghel langs de snoeproute inzet

*Bakken die afval weggooien leuk maken:
een persbak in Amsterdam en een peukenbak in Engeland.*

Leestips

[Stappenplan gedragsbeïnvloeding](#)

[Inspiratielijst voorkomen zwerfafval in de openbare ruimte](#)

3. Bepaal de plaatsingscriteria

Bepaal de plaatsingscriteria voor waar u wel en geen bakken plaatst en welke bakken u daar gebruikt. Op basis van de gegevens uit stap 1 en 2 bepaalt u welke bakken kunnen blijven, aangepast of verwijderd. Dat doet u als volgt.

✓ Stel per locatietype plaatsingscriteria op en houd hierbij oog voor de doelgroep en het gebruik. Die verschillen per locatietype. Dit helpt u om te kiezen welke bakken u gaat weghalen of verplaatsen (zie de bijlage aandachtspunten plaatsingscriteria).

✓ Zorg dat afvalbakken...

... op plekken staan waar mensen ze verwachten, zoals naast parkbankjes, bij in- en uitgangen van gebouwen en parken, bij wacht- en overgangslocaties zoals een bushalte of op straathoeken. Dit zijn plekken waar mensen het eerste kijken als ze afval willen weggooien en dat maakt ze - vrijwel altijd - tot goede plekken voor een bak.

... consequent op dezelfde overeenkomende plekken staan

... binnen gebruiksbereik staan, zoals op of naast looproutes aan de rechterzijde

... met de opening gericht zijn naar de kant waar de meeste mensen passeren

✓ Bepaal of u aparte voorzieningen treft voor hondenpoep, peuken of kauwgom.

✓ Kies waar u eventueel extra gedragsbeïnvloeding wilt toepassen, gericht op doelgroep en locatie (zie stap 4 voor tips).

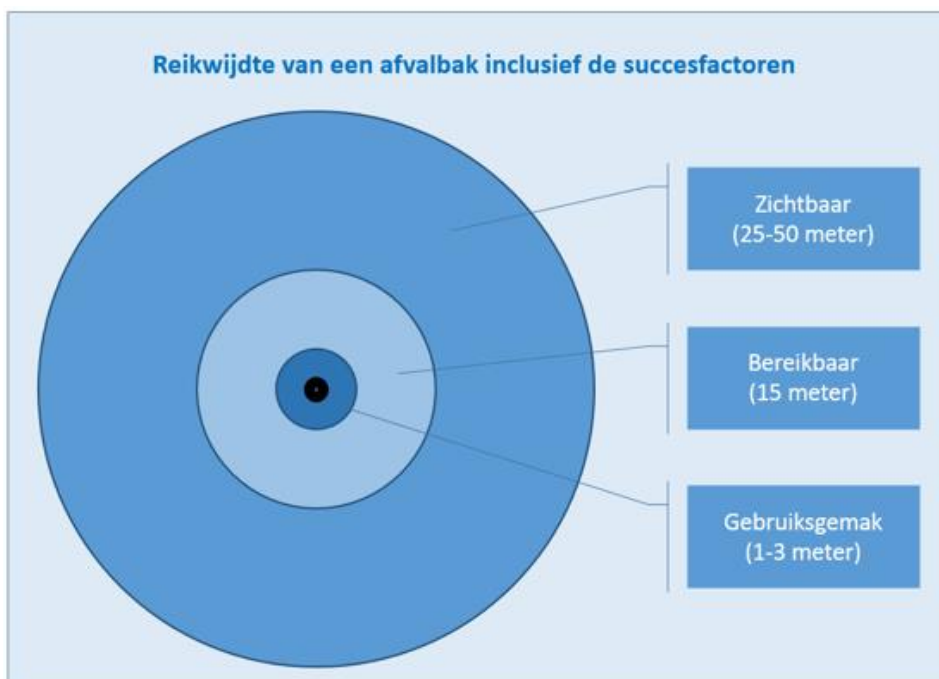
✓ Check uw conclusies bij collega's van de buitendienst, burgers of ga simpelweg naar buiten.

✓ Besluit op basis van de kaart met afvalbakken, gebruik, vervuilde plekken en plaatsingscriteria welke bakken u verwijdert, aanpast of vervangt.

✓ Houd bij het eventueel verplaatsen van bakken rekening met het reinigen van de afvalbak, zoals genoeg ruimte voor veegwagens. Maak ze makkelijk bereikbaar en vrij van obstakels. Zie de reikwijdtes hieronder en zie stap 6.

✓ Stel het besluit vast en zorg dat iedereen in de organisatie het kent en zich eraan houdt. Zo voorkomt u ook dat uw bakkenbestand uitdijt (zie stap 6).

Reikwijdtes

Bron: Denkraam afvalvoorzieningen 2015, Antea Group

	categorie	Blijven/weg	Criteria
●	Adoptie-afvalbak	blijven	De afvalbakken worden beheerd door bewoners. De adoptiebakken krijgen een afwijkende en herkenbare kleur. Bewoners die een afvalbak adopteren ondertekenen een adoptiecontract.
■	Bushalte	blijven	Afvalbakken worden intensief gebruikt
▲	Fiets- en wandelroutes	blijven/weg	Standaard worden de afvalbakken weggehaald met uitzondering van de picknickplaatsen. Ervaring leert dat wandelaars en fietsers het afval zelf meenemen.
●	Flexplek	blijven	Het betreft hier plaatsen zoals bijvoorbeeld een hangplek of visstek. Verplaatst de flexplek in de wijk dan verplaatst de afvalbak mee

Plaatsingscriteria voor 4 locatietypen in Zwolle (zie leestips voor complete lijst)

“ ... ”

"In 2012 hebben we eerst plaatsingscriteria bepaald en een plan van aanpak ontwikkeld waarbij we bewoners en scholen betrokken. We besloten om bakken alleen bij de entrees, maar niet meer in het buitengebied te plaatsen: een notoire dumpomgeving. Daarnaast introduceerden we zogeheten zwerfbakken, die meeverhuizen met de hangjeugd. Ook plaatsen we meer bakken in winkelcentra, bij bushaltes en speelvoorzieningen, maar niet meer bij openbare eetgelegenheden."

Tom Hanssen, gemeente Landgraaf

Kijk naar wat er in het gebied past - gemeente Zoetermeer

Ilonka Wannee, adviseur bewonersbetrokkenheid Stadsbeheer: "Samen met onze wijkbeheerders en aannemers bepalen we de beste locaties voor afvalbakken. Waar staan de bakken nu? Hoe worden ze gebruikt? Soms lijkt een bak niet nuttig, maar dat kan dan juist komen doordat de aannemer hem vaak leegt. We moeten dus echt samen de situatie bekijken. Onze vaste meubellijn is grijs, waardoor ze minder goed opvallen. We zijn aan het testen of afwijkende nieuwe bakken ingezet kunnen worden in gebieden waar veel zwerfafval is. In overleg met betrokken partijen wordt gekeken naar wat het beste op de plek past en hoe het beheer kan worden opgepakt. Zo was een snoeproute eerst ontzettend vies. Daar hebben we afvalbakken in een afwijkende donkergrijze kleur neergezet en kun je het afval scheiden; het duurde even maar de bakken worden goed gebruikt en is er vrijwel geen zwerfafval meer. Ook worden er bij drie middelbare scholen draaiende g-snakebakken neergezet. In goed overleg met de scholen krijgen de bakken de kleuren van de scholen en gaan ze de bakken zelf onderhouden. Kijken naar wat er in het gebied past, is maatwerk in goed overleg met betrokken partijen."

Zo pakt Zoetermeer het aan

- De beste locaties bepalen met wijkbeheerders en aannemers
- Het afvalbakkenbestand beperkt houden
- Speciale afvalbakken voor speciale plekken
- Adoptie als mogelijkheid

Resultaten

- Langzaamaan meer opvallende afvalbakken

Meer weten?

<http://www.zoetermeer.nl/schoonisgewoon>

Een bord in Houten: 'Helpt u mee om het hier schoon te houden? Vrijwel alle mensen uit deze buurt nemen hun afval en plastic tasjes mee naar huis'

“ ... ”

"Mensen propten de afvalbakken naast containers altijd vol met dozen en plastic tasjes. Die bakken hebben we weggehaald en in plaats daarvan borden geplaatst met het verzoek om afval mee te nemen. Er stonden in totaal 34 glasbakken, bij 30 bakken is de afvalbak verwijderd. Bij 2 locaties loopt het nu redelijk goed, bij 28 locaties loopt het goed"

Margriet Krul, gemeente Houten

Leestips

[Plaatsingscriteria Zwolle](#) en bijbehorende [presentatie op de bewonersavond](#)

[Plaatsingscriteria afvalbakken gemeente Tynaarlo](#)

[Bewust beleid voor bakken in Landgraaf](#)

[Onderzoek piekbelasting zwerfafval](#)

[Efficiënt beheer afvalbakken Houten](#)

4. Kies de beste bak

Of u nu bestaande bakken extra wilt laten opvallen of nieuwe bakken aan schaft, met deze tips kunt u gedrag beïnvloeden op het vlak van gelegenheid en motivatie.

GELEGENHEID

✓ **Bepaal** de grootte: 70, 120 of meer liter? Stem dit af op het gebruik dat u in stap 1 heeft onderzocht en hoe vaak u de bak leegt. De regel is: max 80% vol en er mag niks uitsteken.

✓ **Bepaal** de geschikte grootte en plaats van de inwerpopening. Groot genoeg voor afval van circa 10 centimeter maar niet groter, want dan loop je het risico op dumping van huisvuil.

✓ **Bepaal** of u extra volume nodig heeft (ondergronds, pers).

✓ **Overweeg** sensoren om de vullingsgraad op afstand in de gaten te houden, bijvoorbeeld voor bakken die snel vol zitten of juist voor afgelegen bakken

✓ **Voorkom** hinder door kleppen, opbollende afvalzakken (wind, statisch) en vuile randen. En maak de bediening van eventuele klepjes of afsluitingen zo makkelijk mogelijk.

✓ **Gebruik** zoveel mogelijk dezelfde typen afvalbakken, dit werkt efficiënt qua beheer en vergroot de herkenbaarheid.

✓ **Vergroot** de functionaliteit van een bak, bijvoorbeeld met wifi of een zitbankje.

“ ... ”

"We hebben diverse ondergrondse restcontainers van een zwerfafvalklep voorzien, zodat je geen pasje nodig hebt om de bak te openen. Voor een blikje doe je dat namelijk niet. De achterliggende reden was hondenpoep; mensen moeten dit kunnen opruimen terwijl er geen afvalbak meer is."

Kees Hin, gemeente Arnhem

“ ... ”

"Als de jeugd een andere hangplek vindt, dan gaat de bak met de jeugd mee. Deze zwerfbakken hebben grotere openingen zodat er ook pizzadozen in passen"

Tom Hanssen, gemeente Landgraaf

MOTIVATIE

- ✓ **Gebruik** afbeeldingen, zoals een smiley of een persoon die het goede voorbeeld geeft.
- ✓ **Maak** wandelvoetjes naar de prullenbak; een 'wandelspoor' vergroot de kans op gebruik.
- ✓ **Kies** voor een vormgeving die opvalt in kleur, grootte, vorm of signalen (beweging, licht, geluid) en maak alle bakken hetzelfde, dan zijn ze makkelijker te vinden.
- ✓ **Ga** voor **blauwe** of **groene** afvalbakken. Dit stemt vriendelijk en mensen associëren dit met schoon, milieu, heel en veilig. Meer dan bijvoorbeeld **rood** of **paars**.
- ✓ **Beloon** mensen met geluid of licht, dit maakt gebruik van de bak leuker. Denk aan Holle Bolle Gijs in de Efteling.
- ✓ **Plaats** een positieve slogan of beeldmerk op de bak die bijvoorbeeld het wij-gevoel aanspreekt, zoals 'samen houden we dit park schoon'.
- ✓ **Verwerk** het gewenste gedrag in de boodschap, bijvoorbeeld 'bijna alle mensen gooien hun afval in de afvalbak'.
- ✓ **Zet** dezelfde boodschap op uw website en op materialen/werkkleding van medewerkers.
- ✓ **Specificeer** de boodschap naar het gebied en de doelgroep.
- ✓ **Laat** u bakken adopteren? Communiceer dit dan via de bak. (Leestip: [Handreiking adoptie afvalbakken](#) op kennismijzerzwerfafval.nl).

“ ... ”

"Je boodschap moet positief zijn, bijvoorbeeld 'de meeste mensen houden het hier schoon, help je mee?'. Of laat op een bord het gewenste gedrag zien, zoals een hand die een klokhuis weggooit."

Sytske Romijn, gemeente Amstelveen

“ ... ”

"Wij gaan voor duobakken voor restafval en PMD op alle zichtlocaties in de gemeente"

Martin Niessink, gemeente Bronckhorst

35% minder afvalbakken - gemeente Landgraaf

Tom Hanssen, afdelingshoofd Beheer: "Onze bijna 540 afvalbakken kenden weinig uniformiteit en de openingen waren te groot, waardoor er vuil uitwaaide. In 2012 hebben we daarom eerst plaatsingscriteria bepaald en een plan van aanpak ontwikkeld waarbij we bewoners en scholen betrokken. Ook onze mensen op de werkvloer vroegen we naar hun ideeën. Vervolgens hebben we bewust gekozen voor uniforme bakken. Groter volume, bobbeltjes tegen aanplakken, een kleinere opening, een schuine bovenkant en een open onderkant, zodat we met Nieuwjaar de binnenbakken eruit kunnen halen tegen schade door vuurwerk. Ook is in een winkelcentrum alsnog een andere bak geplaatst, omdat de architect die beter in het ontwerp vond passen. Juist met deze bakken ervaren we weer dezelfde problemen als in het verleden: ze zijn gevoelig voor graffiti, er worden frietbakjes bovenop gezet en sigaretten op uitgedrukt. Dus ja, ze passen beter in beeld, maar ze hebben wel extra beheer nodig."

Zo pakt Landgraaf het aan

- Plaatsingscriteria bepaald en gebruik afvalbakken gemonitord
- Bewoners en scholen betrokken
- Uniforme bakken
- Afwijkende bakken in de winkelcentra
- Legen op vullingsgraad en frequentie, hondenpoep mag in alle bakken, minstens één keer per week een nieuwe zak in een andere kleur zodat je weet dat die gewisseld is

Resultaten

- 200 bakken verwijderd (35%)
- Minder bijplaatsingen
- Uitbaters houden openbare ruimte zelf schoon bij openbare eetgelegenheden
- Minder huisvuildumping dankzij handhaving, waarschuwingen en boetes

Meer weten?

[Bewust beleid voor bakken in Landgraaf](#)

[Inrichting afvalbakken gemeente Landgraaf](#)

Sensors en persen - gemeente Zandvoort en Hoorn

Roel Deesker, gemeente Zandvoort: "Wij hebben vanuit de zwerfafvalvergoeding vier perscontainers als proef aangekocht. We waren benieuwd of er minder zwerfafval ontstaat en of we bij drukke dagen overloop konden voorkomen of verminderen. Na een jaar proefdraaien weten we dat er inderdaad minder zwerfafval ontstaat doordat de bakken afgesloten zijn door een klep. Dus geen verwaaiingen of vogels die de bakken leegpikken. En doordat er via een sensor een persing plaatsvindt als de bak vol zit, verdwijnt alle lucht tussen het vuil en past er meer in. We lezen het gebruik van de containers uit via een app dus we kunnen ze gericht laten ledigen. We hebben gekozen voor de EconTop omdat dit aansluit op het ledigingsysteem van de andere zwerfafvalbakken die met 140 en 240 liter rolemmers zijn uitgerust. De EconTop is uitgerust met een 120 liter rolcontainer in tegenstelling tot toendertijd bijvoorbeeld Big Belly waar het vuil in een zak wordt samengeperst. Gezien de marktontwikkelingen blijven we ons oriënteren op uitbreiding."

Jos Ootes, gemeente Hoorn: "We hebben momenteel 6 Big Bellys met een pers en sensor en 5 Smart Bellys met alleen een sensor, die werken op ingebouwde zonnepanelen. Via een appje zien we welke bakken vol zijn. Groen is leeg, geel betekent in de gaten houden en rood betekent legen. En op de bakken zelf zitten lampjes die de juiste kleur aangeven en die je vanuit de auto ziet branden. Dat is prettig, je hoeft niet per se op je mobieltje te kijken. Deze bakken hebben we nu 1,5 jaar op proef en ze bevallen zo goed dat er 50 bijkomen. Het idee is dat als de Big Bellys op vrijdag op groen staan, we het weekend aardig doorkomen en dat we pas maandag weer hoeven te legen. En dat we bakken waar we 500 meter voor moeten omrijden eventueel kunnen overslaan. Met de Smart Bellys met ronde opening gaan we niet verder, omdat mensen er ook glazen flesjes in gooien. Dat is begrijpelijk, het icoontje op de bak is niet duidelijk genoeg."

Leestips

[Productoverzicht afvalbakken openbare ruimte](#)

[Overzicht vrolijke bakken](#)

[G-snake afvalbak pilot fastfood uitrij routes](#)

5. Communiceer over veranderingen

Als gemeenten aankondigen dat er iets verandert - bijvoorbeeld minder afvalbakken - ontstaat er gegarandeerd onrust onder bewoners. Die onrust kunt u ombuigen naar optimisme als u het voor bewoners mogelijk maakt om zélf in actie te komen.

VOORBEREIDING

✓ **Besef** dat er onrust kan ontstaan en spring er op in, zoals gemeente De Bilt (zie blz. 29).

✓ **Vraag om advies** aan de communicatiemedewerker van je gemeente.

✓ **Betrek** gebiedsbeheerders en bewoners *vooraf* en leg ze keuzes voor om draagvlak te creëren. Zo organiseerde de gemeente Zwolle een [brainstorm met bewoners](#) over de plaatsingscriteria van afvalbakken.

✓ **Overweeg** om afvalbakken te laten adopteren: het kan netter gedrag opleveren, een mogelijke kostenbesparing en een fijnere leefomgeving (zie de [Handreiking adoptie afvalbakken](#)).

✓ **Meet** de situatie vooraf en na afloop om eventuele zorgen met cijfers weg te nemen.

✓ **Kies** één aanspreekpunt die vragen kan beantwoorden, ook die van adoptanten

✓ **Zorg** de betrokkenen zoals de telefonisten van de meldingenlijn en de buitendienst de plaatsingscriteria en het eventuele adoptiebeleid kennen, om te voorkomen dat uw afvalbakkenbestand (opnieuw) uitdijt.

UITVOERING

✓ **Communiceer** altijd transparant over wat u wilt bereiken.

✓ **Zorg** voor heldere, positieve communicatie op de website. Vermeld hier in ieder geval contactgegevens en bijvoorbeeld ook de kaart met afvalbakkenlocaties.

✓ **Communiceer** op de bak zelf.

✓ **Onderhoud** positief contact met de media

✓ **Ondersteun** medewerkers van reiniging in hun rol - bijvoorbeeld met speciale kleding of een communicatietraining - zij zijn immers zichtbaar buiten en daardoor een direct aanspreekpunt voor bewoners.

Een bak in Rheden die op een grappige manier de mogelijkheid van adoptie toont

“ ... ”

"We hebben bewust niet gecommuniceerd over bezuinigingen maar positief met 'Heerlen Schoon'. Er kwamen best wat reacties van mensen die hondenpoep willen weggooien. Logisch, want mensen zijn vaak een route gewend. Toch viel het over het algemeen mee."

Nancy Ockeloen, gemeente Heerlen

“ ... ”

"Toen we met onze campagne begonnen, waren de eerste berichten negatief, in de trant van 'gemeente De Bilt dumpst afval bij bewoners'. Toen hebben we adoptanten in een artikel laten toelichten waarom ze meededen. Dat werkte, de hele berichtgeving kantelde binnen een maand."

Caro Hollebeek, gemeente De Bilt

“ ... ”

"Onze angst was dat de hoeveelheid zwerfafval zou toenemen toen we bakken verwijderden maar uit de metingen komt dit niet naar voren. Wel zijn de kosten voor het legen van de bakken met een derde gedaald."

Kees Hin, gemeente Arnhem

De berichtgeving kandelde binnen een maand - gemeente De Bilt

Caro Hollebeek, beleidsmedewerker: “Toen we met onze campagne begonnen, waren de eerste berichten negatief, in de trant van ‘gemeente De Bilt dumpst afval bij bewoners’. Toen hebben we adoptanten in een artikel laten toelichten waarom ze meededen. Dat werkte, de hele berichtgeving kandelde binnen een maand. We kregen verzoeken van TV Utrecht, radio en kranten die met adoptanten wilden spreken. Zo werd het een veel positiever verhaal. Vertel dus vanaf het begin een positief verhaal. Leg uit waar je de eventuele besparingen voor inzet – wij doen dat voor groen en achterstallig onderhoud. En meet het effect: zo konden we weerleggen dat plekken viezer zouden worden als je bakken weghaalt. Dat is juist niet zo.”

Zo pakt De Bilt het aan

- Actief bewonersverenigingen en dorpsraden benaderd
- Eén contactpersoon van de gemeente
- Stickers op afvalbak met ‘wilt u me adopteren?’ erop, en met een klavertje vier zodra de bak geadopteerd is
- Aantal keer per jaar communiceren per e-mail, o.a. voor de zomer en Oud en Nieuw
- Met Kerst een kaars als bedankje
- Enquête onder adoptanten die informatie geeft over wat mensen belangrijk vinden en wat ze drijft
- Monitoring/meting na drie maanden waaruit bleek dat de wijken niet vuiler zijn geworden. Wel is bijgestuurd op een paar locaties waar jongeren vaak bij elkaar komen.

Resultaten

- Ruim 80 adoptanten en voor sommige bakken zelfs een reservelijst!
- Gemeente en bewoners werken samen en hebben meer contact met elkaar

Meer weten?

Mail naar Caro Hollebeek via c.hollebeek@debilt.nl

Leestips

[Handreiking adoptie afvalbakken](#), vol tips, bijvoorbeeld voor een wervingscampagne
[Gemeente Heerlen: 'Communicatie brengt ons dichterbij bewoners en hun beleving'](#)

6. Beheer de bakken

Zelfs als u de voorgaande stappen perfect uitvoert, optimalisatie van afvalbakken valt of staat bij goed beheer. Goed beheer is vergelijkbaar met het proces van kwaliteitszorg: maak eerst een uitvoeringsplan, daarna volgt de uitvoering.

UITVOERINGSPLAN

In het uitvoeringsplan staan uw ambitie, de plaatsingscriteria (zie stap 3) en de aanpak voor het plaatsen, ledigen, onderhouden en monitoren van bakken, ook rond bijvoorbeeld evenementen en tijdens de jaarwisseling. Ook staan er eventuele afspraken in over participatie van burgers. Denk aan communicatie-ondersteuning voor de buitendienst als die contact heeft met bewoners. Ook staat er in wie controles uitvoert en hoe vaak en hoe er gerapporteerd wordt. En het plan geeft aandacht aan de arbeidsomstandigheden van het personeel.

Kies ook iemand die bepaalt of er wel of niet een bak bij mag, om uitbreiding te voorkomen. Vervolgens volgt de uitvoering van lediging, onderhoud en monitoring.

“ ... ”

"Mijn tip is: laat je bakkenbestand niet uitdijen. We krijgen vaak het verzoek: daar is het vies, kan er een bak bij? Wij zeggen dan: naar ons idee is het genoeg. En als iemand toch een bak wil, dan kan hij er eentje adopteren. We hebben inmiddels 100 à 150 adoptanten. "

Ilonka Wannee, gemeente Zoetermeer

Leestip

[Do's en dont's in afvalbakkenbeheer volgens gemeenten](#)

UITVOERING

Lediging

Voor lediging bestaan geen algemeen geldende regels, maar u kunt wel een maximale vullingsgraad hanteren; hoe vol een bak mag zijn om bruikbaar te blijven. Hierbij gelden twee regels: 1) een afvalbak mag maximaal voor 80% gevuld zijn met afval 2) er mag geen afval uit de bak steken. U kunt ervoor kiezen dat minimaal 90% van alle bakken aan deze twee regels voldoen (kwaliteitsniveau A) of minimaal 80% (kwaliteitsniveau B). Op basis van uw keuze en uw metingen over het gebruik schat u in hoe vaak alle bakken geleegd moeten worden.

- ✓ **Kies** een kwaliteitsniveau en stem de leegronde hierop af
- ✓ **Voer** een registratiesysteem in van de afvalbakken
- ✓ **Overweeg** een volmeldsysteem met behulp van sensoren, zeker bij afgelegen bakken
- ✓ **Cluster** de bakken naar de snelheid waarop ze vollopen en stem de leegronde hierop af
- ✓ **Instrueer** medewerkers over de ledigingseisen
- ✓ **Vergeet niet** dat ledigen ARBO-technisch verantwoord moet zijn
- ✓ **Monitor** of de lediging goed is afgestemd op de gewenste kwaliteit

“ ... ”

“We hebben sinds begin 2016 sensoren van Enevo geplaatst - de importeur is TWS - zodat we op afstand kunnen zien wanneer de bak vol is. Daardoor kan ik tegen Beheer openbare ruimte zeggen: jullie moeten deze route rijden. Uniek in de wereld. Je hebt ze ook al in ondergrondse containers maar dit gaat om gewone afvalbakken. Het was een onderbuikgevoel en ik had het ook uitgerekend: we leegden elke dag 80% van de bakken zonder dat ze vol waren.”

Emiel de Booij, Asset Manager Amsterdam Zuid

Onderhoud

- ✓ **Houd** de afvalbak, klep én omgeving schoon, mensen gebruiken de afvalbak dan beter
- ✓ **Stel** verwijderingscriteria op, zoals 'kapot', 'wordt niet gebruikt' en 'wordt te vaak vernield'
- ✓ **Repareer** ernstige beschadigingen aan afvalbakken en zet scheve afvalbakken weer recht
- ✓ **Verwijder** stickers, aanplakposters, graffiti en dergelijke meteen en doe minimaal één keer per jaar een grotere schoonmaakbeurt

“ ... ”

"Een deel van de bakken legen we als de vullingsgraad 90% is, bij de overige wisselen we de zakken minimaal één keer per week om te voorkomen dat ze gaan stinken. In alle bakken mag je namelijk ook hondenpoep gooien. We gebruiken blauwe zakken in de even weken en gele in de oneven. Zo weten beheerders welke al verwisseld zijn."

Tom Hanssen, afdelingshoofd Beheer

Monitoring

Monitoring doe je door per vastgelegde meetlocatie voor minimaal 5% van de bakken te bepalen of ze voldoen aan de norm. Houdt hierbij wel rekening met uitzonderingen, zoals markten en evenementen en warm weer; die zijn niet representatief maar wel van belang om de juiste momenten van lediging te bepalen.

- ✓ **Maak** gebruik van een monitoringsschema inclusief planning
- ✓ **Geef** een signaleringsfunctie aan de aannemer of de medewerkers van de buitendienst. Zij zien opvallende dingen als eerste, zoals veel zwerfafval, kapotte, volle of juist lege bakken.
- ✓ **Tref** op basis van de monitoring maatregelen om bij te sturen
- ✓ **Gebruikt** u sensoren, analyseer en gebruik dan de data en stuur bij

Scherp zicht op effect dankzij continue monitoring - gemeente Arnhem

Kees Hin, stadsdeelmanager Zuidwest: "Wij monitoren de vullingsgraad al vanaf 2010, zowel voor als na het verwijderen van circa 600 afvalbakken uit woonwijken, ongeveer de helft. We monitoren ook de hoeveelheid zwerfafval. Onze angst was dat die zou toenemen toen we bakken verwijderden maar uit de metingen komt dit niet naar voren. Wel zijn de kosten voor het legen van de bakken met een derde gedaald, zonder een toename van de kosten voor het ruimen van het zwerfafval. Ik vermoed dat dit ook komt door dat mensen steeds minder afval weggooien en omdat meer mensen zwerfvuil zijn gaan ruimen. We krijgen namelijk meer aanvragen voor knijpers en zakken. Daarnaast hebben we diverse ondergrondse containers voor restafval voorzien van een zwerfafvalklep, zodat je geen pasje nodig hebt. Deze klep is ontstaan omdat het voor hondenbezitters verplicht werd hondenpoep op te ruimen en we tegelijkertijd 600 afvalbakken uit woonwijken verwijderden. De zwerfafval klep doet dus dienst voor zowel zwerfafval als hondenpoepzakjes."

Zo pakt Arnhem het aan

- Afvalbakken verwijderen en blijvend monitoren
- Klepje in ondergrondse containers voor restafval en hondenpoep
- Bewoners ruimen zwerfafval op, de gemeente ondersteunt ze met knijpers en zakken
- Bewoners kunnen een afvalbak adopteren

Resultaten

- Kosten met een derde gedaald
- Geen toename van zwerfafval
- Scherp zicht op effect dankzij monitoring

Meer weten?

www.arnhem.nl

Bijlage aandachtspunten plaatsingscriteria

Gebied	Wel of geen bak	Aandachtspunten
Centrum/winkelgebied	Wel	- Zorg dat afvalbakken opvallen, ook als het druk is - Waar etenswaren verkocht worden, geldt voor winkeliers de 25 meter regel - Voorzieningen voor peuken en kauwgom voor winkelpersoneel en bij horeca - Mogelijkheid voor afvalscheiding
School/snoeproute	Wel	- Zorg dat afvalbakken opvallen en zorg voor extra gedragsbeïnvloeding
Speelplek/trapveldje	Geen	- Alleen afvalbak als die intensief gebruikt wordt of als het ook een hangplek is
Hangplek jongeren	Wel	- Meeverhuizen als plek verandert - Voldoende grote opening voor grotere verpakking zoals pizzadozen - Vandalismeproof
Sportterrein	Wel	- Waar etenswaren verkocht worden, geldt voor winkeliers de 25 meter regel - Vaak adoptie van afvalbakken door verenigingen - Mogelijkheid voor afvalscheiding
Begraafplaats	Wel	- Voldoende grote opening voor groter afval van planten en verpakkingen - Mogelijkheid voor afvalscheiding
Park/recreatiegebied	Wel	- Of alleen afvalbak bij entrees en intensief gebruikte picknickplaatsen met boodschap - Regels voor BBQ, indien toegestaan, container plaatsen voor kooltjes - Eventueel picknickkleedjes beschikbaar stellen die je ook als afvalzak kunt gebruiken - Mogelijkheid voor afvalscheiding
Evenement/markt	Wel	- Afhankelijk van afspraken over afval in vergunning wie bakken plaatst en beheert - Per kraam een afvalzak met boodschap voor het publiek
Buitengebied/natuur	Geen	- Of alleen afvalbak bij entrees en intensief gebruikte picknickplaatsen - Communiceer bij bankjes zonder afvalbak dat van mensen verwacht wordt dat ze hun afval bij zich houden
Openbaar vervoer halte/station	Wel	- Soms zijn openbaar vervoer haltes in beheer bij provincie - Extra aandacht voor peukenvoorziening
Parkeerplaats/carpool	Wel	- Parkeerautomaat zonder bonnetje geeft minder zwerfafval - Communiceer dat mensen het afval bij zich houden - Aandacht voor peukenvoorziening
Woonwijken	Geen	- Soms wel afvalbak voor hondenpoep, eventueel met zakjes - Houd rekening met het hondenpoepbeleid en hondenuitlaatroutes
Huishoudelijk afvalcontainers	Geen	- Communiceer dat mensen dozen en tasjes mee terugnemen - Optie zwerfafvalklepje in huisvuilcontainers (als daar een pasje voor nodig is)
Bedrijventerrein	Geen	- Vaak afval van mensen die lunchwandeling maken of van vrachtwagenchauffeurs - Communiceer dat mensen afval bij zich houden